

BEHOVET AV IN- VEN- TERING OCH NY KOMPETENS

Under tecknad vill härmed ansluta mig till Johan Rönby i hans plädering i MAT 3/96 för utökat engagemang inom kulturmiljövården för undervattenslämningar. Inte minst de glömda kulturlagren under vatten har jag själv ständigt tjuvat om, inte minst i Medd/MAS (MATs föregångare).

Jag vill dock påpeka att jag i maritima sammanhang inte gör någon strikt uppdelning mellan det som hamnat under vatten och det som finns på land.

Det är den kulturella innebörden som är utslagsgivande, inte depositionsplatsen eller miljön. För min del tror jag att specialiteten maritim kultur är kärnan för ett motsvarande specialiserat studium.

Men så enkelt kommer man inte undan här. Jag är lika medveten som Johan Rönby att det som nu finns under vatten kan vara spår av såväl marina som icke-maritima bosättningar, t ex just de uppfångade kulturresterna som han nämner, i rinnande vatten i flodernas meandrar, krökar och korszöjar.

Redan under de första åren, 1979-80, av M.A.Ts tillvaro (då som Meddelanden från Marinarkeologiska Sällskapet) var marinarkeologin i kulturminnesvården mycket aktuell. En utläggning av beslutanderätten i marinarkeologiska frågor var på gång från Riksantikvarieämbetet till länsstyrelserna.

De, som då mottog de nya signalerna ute på länsstyrelserna i landet, tyckte väl inte att det var någon alarmerande händelse. Dels gällde ju den överväldigande majoriteten av tillstånden arkeo-

logi på land och där hade man redan kompetensen inom länet.

Att marinarkeologiska ärenden litet senare följde med av bara farten ansågs säkert inte oroande. Delvis berodde detta på att området var så nytt att ärendemängden kanske uppgick till några dussin per år – i hela landet!

Det var dock inte så få, av oss aktiva, som var övertygade om att länsstyrelserna inte hade vare sig kompetens eller resurser för att syssla med dessa frågor.

Med vår kunskap om förhållandena var det självklart att antaga att ärendemängden i takt med nya inventeringar skulle göra det nödvändigt att anställa nya marinarkeologer vid de regionala instanserna. Om det inte gällde länsstyrelserna själva så skulle länsmuseumna vara den naturliga placeringen av tjänsterna.

Jag, som då var redaktör sände – som jag tyckte – påpassligt och lite offensivt ut en enkät i sällskapets och Medd/MAS namn, 1979, för att kolla läget. Det visade sig att de allra flesta länsstyrelser, lite irriterat, måste konstatera, att de inte hade vare sig beredskap eller kompetens. Andra såg inte att det fanns någon anledning att ha det heller.

I efterhand kan man konstatera: Vad värre var att de inte heller skulle få det i framtiden när de redan satt med ansvaret.

Till vad nytta tjänade då enkäten? Ja, det är inte den pinsamma frågan jag skall besvara här!

Ämnet är istället; det nödvändiga i systematiska inventeringar.

Det kan ju inte nog betonas, att utan ett inventeringsmaterial i och utanför strandkanten kan man inte handha marinarkeologiska frågor över huvudtaget.

Som Johan Rönby framhåller har Riksantikvarieämbetet visat på det faktum "att inventeringen för ekonomiska kartan inte omfattar lämningar i vattnet och att Sjöhistoriska museets arkiv inte har tillräcklig detaljeringsgrad".

Självfallet gäller det även min Norrlandsinventering, om någon till även tyrs trodde något annat. Nästan inget material har en tillfredställande detaljeringsgrad! Det är endast möjligt med ett tålmodigt och systematiskt arbete under lång tid.

Det betyder att det inte finns något material att använda när det blir dags med beslut i kulturmiljövården. Istället tvingas man att anställa en dyrbar ad-hoc-inventering eller utredning, vilket också nämns som Raäs policy av Johan Rönby, varje gång det är dags att bedöma och besluta om ett visst

vattenområde.

Detta strider helt mot principen med systematisk kartografisk redovisning av arkeologiska lämningar genom forminnesinventeringen på land.

Självfallet är den senares bakgrund mycket enklare, eftersom den fått pengarna genom arbetet på den nya ekonomiska kartan som stöds direkt av den svenska staten.

I vårt fall måste det tydligen till extraordinära medel trots att det i princip gäller samma sak; i lag skyddade fornlämningar.

Å andra sidan kan den praxis som vi nu ser verkligen vara logisk ur en viss synvinkel.

Om man menar, som ovan, att inventeringar i sig är det enda som kan utöka ärendemängden på en länsstyrelse över smärtgränsen, så är det logiskt.

Där finns det ingen kompetens och man måste skynda långsamt för några nya tjänster får man inte (men det fick man ju inte ens när det var högkonjunktur).

Det betyder då i sin tur att länsstyrelserna måste bromsa inventeringarna i stället för att befordra dem. Men det kan väl omöjligt vara en värdig situation för någon kulturhistorisk instans?

Om det funnits en sådan intention, vilket i och för sig skulle vara fullkomligt absurd att påstå, så har man ju man lyckats utöver förväntan.

Inventeringar vid stranden och under vattnet är lika sällsynta som förut och de är definitivt inte systematiska.

Däremot har länsstyrelserna fått åtskilliga nya tjänster för att klara av de ärenden som inte gäller marina ting!

Följden är att vi faktiskt står och stampar på samma fläck som 1979.

Det betyder att vi också kan ifrågasätta utbildning i ämnet marin eller maritim arkeologi.

Vad skall man utbilda marinarkeologer för om det inte finns några nya tjänster i framtiden?

Är det meningen att de skall utbildas till arbetslöshet- eller är det meningen att de efter utbildning skall förmås privatisera sin verksamhet för uppdrag från kulturmiljövården?

Varför inte nu äntligen vända på trenden:

Ta fasta på behovet av inventeringar och få dem utförda på regional bas. Kanske den nya länsindelningen kan hjälpa initiativet?

Den nya generation av marinarkeologer som vi de facto nu har, inte bara i detta land, är definitivt på bettet och deras kompetens ligger i princip outnyttjad. För fåfot!

Christer Westerdahl